

**ТЕАТРАЛЬНІ ДІЯЧІ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ –
ЛАУРЕАТИ ДЕРЖАВНОЇ ПРЕМІЇ УРСР ІМ. Т.Г. ШЕВЧЕНКА (1978)**

Висвітлюються біографічні відомості, творчий шлях, досягнення лауреатів Державної премії УРСР ім. Т.Г. Шевченка 1978 р. серед театральних діячів Дніпропетровської області. Простежується проблема формування музейної колекції – джерельної бази досліджень історії театального мистецтва на Дніпропетровщині.

Ключові слова: біографія, лауреати Державної премії імені Т.Г.Шевченка, музейна колекція

Освещаются биографические сведения, творческий путь, достижения лауреатов Государственной премии УССР им. Т.Г. Шевченко 1978 г. среди театральных деятелей Днепропетровской области. Прослеживается проблема формирования музейной коллекции — источниковедческой базы исследований по истории театрального искусства на Днепропетровщине.

Ключевые слова: биография, лауреаты Государственной премии УССР им. Т.Г. Шевченко, музейная коллекция.

Highlights biographical information, career, achievements USSR State Prize of Taras Shevchenko 1978 among theater workers Dnepropetrovsk region. Traced the problem of formation of museum collections - source base research the history of theater art in Dnipropetrovsk.

Key words: biography, laureate of the State Prize of Taras Shevchenko museum collection

Щорічна Республіканська премія ім. Тараса Григоровича Шевченка була встановлена 20 травня 1961 року на честь 100-річчя від дня смерті Тараса Григоровича Шевченка на пошану Великого Кобзаря. Премія присуджується за високохудожні твори літератури, образотворчого мистецтва, архітектури, журналістики, музики, театру, кіно. На сьогодні Національна премія ім. Тараса Шевченка – найвища творча відзнака у Незалежній Україні. Лауреати шевченківської премії є золотою елітою нашого суспільства, окрасою культурного й мистецького життя України, а їх творіння – найціннішою національною історико-культурною спадщиною українського народу [1].

В Україні 614 персоналій і творчих колективів є шевченківськими лауреатами, це письменники – поети, драматурги, літературознавці, публіцисти; діячі образотворчого, театального музичного і кіномистецтва, архітектори; окремі представники історичної науки, музейної справи, поліграфії [1]. На Дніпропетровщині 46 персоналій – її уродженців і діячів культури та архітектури (представників місцевих закладів і запрошених для

творчої роботи з інших регіонів), які особисто або в складі творчих колективів були нагороджені Шевченківською премією [1].

В скарбниці Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д.І. Яворницького зберігається цінна колекція різноманітних джерел, що включає комплекси документів, фотографій, творів, нагород, особистих речей діячів культури Дніпропетровщини – лауреатів Державної премії України ім. Тараса Шевченка, зокрема письменників О.Т. Гончара, П.А. Загребельного, художників Г.Г. Чернявського, В.І. Зноби, М.П. Глуценка, майстрів народної творчості М.К. Тимченко та М.Т. Литовченко, співаків О.М. Загребельного, Є.Д. Прудкіна, композитора А.Я. Штогаренка та інших.

У 1978 році Національну премію ім. Т.Г. Шевченка одержав творчий колектив Дніпропетровського Державного театру опери та балету за оперу «Богдан Хмельницький» (нова редакція) у складі К.Ф. Данькевича (композитор), П.С. Вариводи (диригент-постановник), А.В. Ареф'єва (художник), В.В. Кіосе (хормейстер), А.А. Даньшина, Н.А. Суржиної, М.О. Українського (виконавці провідних ролей) в Дніпропетровському театрі опери та балету. В музеї зберігаються: фотографія творчого колективу, лібрето опери «Богдан Хмельницький» К. Данькевича (Арх.-10752), афіша (Арх.-10756), постанова Комітету по Республіканській премії ім. Т.Г. Шевченка від 9 березня 1978 року про присудження премії колективу Дніпропетровського театру опери та балету за постановку опери «Богдан Хмельницький» (Арх.-10958) фотографії творчого колективу театру (Ф-21795), вистави «Богдан Хмельницький» (Ф 21562); програма вистави «Богдан Хмельницький» (НВ-14967), ескізи театральних костюмів народного художника СРСР, головного художника театру А.В. Ареф'єва: «Золушка» (Х-2353); (Х-2354), «Лебедине озеро» (Х-2355); «Раймонда» (Х-2351); Трубадур» (Х-2365); «Дон Жуан» (Х-2370), ескізи костюмів до цих вистав: «Князь Ігор» – Кончита (Х 2422); «Раймонда» Абдерахмана – (Х-2428); «Золушка» – Золушка (Х-24531) та інші, в тому числі до вистави «Богдан Хмельницький»: костюм сотника (Х-2415); Ганжі (Х-2416); Кривоноса (Х-2417); Запорожця – (Х-2419); полковника (Х-2430); козака (Х-3435); фотографія Ареф'єва А.В. (Ф-31080), Грамота народного художника СРСР А.В. Ареф'єва (Афс 5667), свідоцтво Ставропольського педагогічного училища вчителю малювання начальних класів А.В. Ареф'єва (НВ-29435), документи, фотографії народної артистки СРСР Нонни Андріївни Суржиної – диплом народної артистки СРСР (Арх.-33471), диплом лауреата Державної премії ім. Т.Г. Шевченка (Арх.-33025), фотографія артистів Дніпропетровського Державного театру опери та балету – лауреатів Державної премії ім. Т.Г. Шевченка (Ф-21560), фотографія – Н.А. Суржина в ролі Соломії в опері «Богдан Хмельницький» (Ф-21562), фотографія диригентів Дніпропетровського театру опери та балету (Ф-29919) та інших.

Оперний театр в Дніпропетровську, місті з даними театральними традиціями, було відкрито у новому приміщенні 26 грудня 1974 року. Сюди були запрошені талановиті актори, художники, диригенти, артисти оркестру, балету, хору зі всіх куточків Радянського Союзу. Тут був створений творчий

злагоджений колектив, який створював надзвичайні вистави. Нова редакція опери «Богдан Хмельницький» (лібрето В. Васильківської (1950) та О. Корнійчука (1953) була створена українським композитором Костянтином Федоровичем Данькевичем спеціально для Дніпропетровського театру опери та балету, в якому були утілені принципи епічного музичного театру. Звернувшись до великої патріотичної опері про боротьбу українського народу за національну незалежність, К. Данькевич створив велике музичне полотно, в якому тема народу, страждаючого, повсталого і переможного, була головною. П. Варивода, Д. Смолич, В. Кіосе, слідуючи за задумом композитора, зробили головним діючим героєм вистави народні маси. Образи Богдана, полковників Кривоноса і Богуна, Соломії, Варвари трактувались як образи кращих представників народу, виразників його мрій, надій, які боролися за свободу рідної землі.

Для художника А. Ареф'єва образ багатостраждальної української землі став лейтмотивом декорацій вистави. Земля – діючий образ опери, створена художником своєрідним пологом з сірої, місцями спаленої почорнілої мішквини, що покривав всю сцену. Особливе оброблення мішквини асоціювало землю України, що обгоріла й розтріскалася від пожеж, страждаючи під гнітом окупантів-поляків. Безперервна сценічна подія відбувалась на дощатому двоярусному помості – станку – цей новаторський прийом дозволяв одночасно зверху і унизу будувати виразні мізансцени – площу з земляним валом перед фортецею в Запорозькій Січі, військовий табір Хмельницького перед палацом польського магната, трибуну, з якої Богдан Хмельницький звертався до народу-переможця. Фінал опери вразив глядачів емоційністю. Простір сцени був залитий яскравим світлом. Надзвичайно сяюча чистота костюмів козаків, золото куполів і мерехтіння хоругв, різнобарв'я костюмів хору та головних героїв, – все зливалось у звучний кольоровий акорд, який перегукувався з урочистим дзвоном в оркестрі, з потужним звучанням хору і солістів опери. Буяння кольорів, чітка композиційна, режисерська будова, інтенсивний розвиток музичної драматургії в оркестрі і хорі, – все це створювало надзвичайну атмосферу постановки.

Велика роль у створенні яскравої вистави належить Анатолію Васильовичу Ареф'єву (24.11.1918, Ставрополь, тепер Тольятті Самарської області, РФ – 27.01.1989, Дніпропетровськ, Україна), головному художнику театру, народному художнику СРСР (1967). Він закінчив Ставропольський педагогічний технікум (1936-1938), за фахом вчителя малювання, та Пензенський театральний декоративний технікум (1939), за фахом художника-декоратора. Працював у сільських школах [8]. Справжні театральні художники – рідкісні. Звідки і як зародився у сільського вчителя малювання інтерес до високого мистецтва опери і балету – нерозгадана таємниця. Але, вчителювання Ареф'єва тривало недовго: у 1936 почалося, а в 1941 він змінив олівець і пензлі на гвинтівку. У складі піхотних військ Червоної Армії, тричі поранений солдат Ареф'єв пройшов з боями Україну, Румунію, Польщу, Чехію. Закінчив Велику Вітчизняну війну в 1945 у Німеччині в званні капітана. Мирне життя володар численних бойових нагород почав в скромній посаді художника-декоратора в Киргизії. Відтепер

головною справою став театр опери та балету в м. Фрунзе. Вже в 1949 року Ареф'єв – головний художник театру. І чверть століття, як не приваблювали обіцянками сторонні гінці, залишився йому вірним [8]. Місце роботи та проживання змінив лише у 1971 р. Валігура за народженням, він повернувся до рідних берегів – у 1971-1973 роках працював у театрах опери та балету м. Горького (нині – Нижній Новгород) художником, головним художником. Він мріяв створити новий театр, звести його з нуля, з першої цеглини. Не обтяжений рутинною застарілих канонів, він хотів мати своє, лише йому притаманне. Так у 1973р. Ареф'єв опинився в Україні (колись тут, на 1-ому і 2-ому Українських фронтах, проходили його військові «університети») [2].

В історію Дніпропетровського театру опери та балету Ареф'єв увійшов на правах засновника. Він без вагань прийняв запрошення очолити художню частину театру, який ще стояв у «лісах». У глибині душі він був невинним романтиком. Захоплений ідеєю створення нової справи, щедро віддав йому багатий професійний досвід і талант. Авторитет його у театрі незаперечний. О 9 ранку він починав щоденний обхід підвладних володінь: пошивочний цех, декоративний, бутафорський, столярний. Він умів і знав все про все. Вчив усьому, не тільки в професії, але й натхненному служінню театру. І хоча Анатолій Васильович – вчитель дуже суворий і вимогливий, ареф'євські майстер-класи донині згадують з повагою. Могутнє обдарування художника, помножене на рідкісну працездатність і пристрасть до творчості, давали виняткові результати. Його сценографія заворожувала, дивувала, хвилювала. Перші глядацькі оплески у виставі призначалися йому. Він володів здатністю захоувати глядачів у магнетичний простір сцени. Насичував його красою, гармонією фарб, світловими ефектами, незвичайною фактурою. Але створення видовища не ставало самоціллю. «Є музика над нами!..» Вона – головна складова музичного театру. Він чув і відчував суть музичної драматургії, умів виразити її сценічно зримо. Так бувало на оперно-балетних сценах України, Росії, Білорусії, країн далекого зарубіжжя. Ескізи Ареф'єва неодноразово експонувалися на міжнародних виставках Європи і Америки. Його ім'я служило гарантією високої театральної культури [8].

Декорації А.В. Ареф'єва вирізнялися високим художнім смаком, лаконічністю, винахідливістю, чистотою і гармонійністю усіх пропорцій у вирішенні сценічного простору і відображали якісно нові знахідки в осягненні суті вічних проблем буття, боротьби добра зі злом, життя зі смертю, милосердя з жорстокістю. Художник вдало знаходив сценографічні образи, які були своєрідним зв'язуючим мостом в триєдинстві: дирижер (музика), балетмейстер-режисер (сценічна дія) і художник. Цей міст створював гармонію кожної вистави. Почуття жанру і стилю у Анатолія Васильовича було неповторимим [8]. І сьогодні Дніпропетровський академічний театр опери та балету продовжує жити надбанням митця, дбайливо зберігаючи його сценографію. У цьому виявляється не тільки повага людей до майстра, що залишив яскравий слід в біографії колективу, але й усвідомлення необхідності істинного таланту в часи загальної переоцінки духовних і культурних цінностей.

А.В. Ареф'єву належить сценографічне вирішення балетів: «Бахчисарайський фонтан» Б. Асаф'єва (1975), «Спартак» А. Хачатуряна (разом з Володимиром Анатолійовичем Ареф'євим) (1975), «Паночка і хуліган» Д. Шостаковича, (1978), «Тисяча і одна ніч» Ф. Амірова (1982), «Ромео і Джульєта» С. Прокоф'єва (1986), «Франческа та Ріміні» на музику П. Чайковського (1987), «Кармен-сюїта» Ж. Бізе – Р. Щедріна (1988) та ін., (1976), «Борис Годунов» М. Мусоргського (1978), «Аїда» Дж. Верді (1981), «Паяці» Р. Леонкавалло (1987) [7].

В творчій групі лауреатів: Варивода Петро Семенович (12.07. 1928, ст. Старощербинівська Краснодарського краю РФ – 09.01. 1996, Дніпропетровськ, Україна) – диригент, педагог. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1975). Закінчив Уральську консерваторію (м. Свердловськ, нині Єкатеринбург, 1958, клас М. Павермана). Диригент-асистент Свердловського (1958-1961), диригент Харківського (1961-1963), Саратовського (1965-1972), головний диригент Донецького (1963-1964), Киргизького (Фрунзе, нині Бішкек, 1972-1973), Дніпропетровського (1973-1984, один з організаторів Челябінського (1984-1986) театру опери та балету. Водночас (1969-1972) – керівник оперного класу Саратовської консерваторії, від 1986 – викладач Дніпропетровського музичного училища. Здійснив постановки вистав: «Борис Годунов» М. Мусоргського (1963), «Мазепа» П. Чайковського (1964), «Богдан Хмельницький» К. Данькевича (1977), «Пробудження» Л. Колодуба (1977, 1-е виконання), «Грім з Путивля» В. Ільїна, 1981, 1-е виконання). Участь в постановці балетів – «Лебедине озеро» П. Чайковського (1974), «Болеро» М. Равеля, «Спартак» А. Хачатуряна (обидва – 1975). Виступав як симфонічний диригент (1-е виконання ораторії «Думи Тараса» С. Ратнера, 1964) [7].

Анатолій Андрійович Даньшин (27.01.1934, м. Вовчанськ, Харківської області – 19.01. 1984, Дніпропетровськ) – співак (баритон). Народний артист РРФСР (1973). Закінчив Харківську консерваторію (клас П. Голубєва), працював в м. Новосибірську (1958-1961) і Пермі (1961-19740 , обидва – РФ). Від 1975 року – соліст Дніпропетровського театру опери та балету. А. Даньшину були властиві внутрішні органічні відчуття сцени, пластичність, точність рухів і міміки, високопрофесійна вокальна форма. В репертуарі – арії, романси. Народні пісні та пісні сучасних авторів. Зіграв роль Богдана Хмельницького в кінофільмі «Богдан Хмельницький» за однойменною оперою «Богдан Хмельницький» (1978, режисер Б. Небієрідзе, київська студія художніх фільмів ім. О. Довженко) [2]. Партії: Богдан Хмельницький (за однойменною оперою К. Данькевича), Ігор («Князь Ігор» О. Бородіна), Мазепа, Євгеній Онегін (однойменні опери П. Чайковського), Томський («Пікова дама» П. Чайковського), Фігаро («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Жермон, Ренато, Амонасро, Граф ді Луна («Травіата», «Бал-маскарад», «Аїда», «Трубадур» Дж. Верді), Альмавіва («Весілля Фігаро» В.А. Моцарта), Грязной («Царівна наречена» М. Римського-Корсакова) [7].

Костянтин Федорович Данькевич (11(24).12.1905, Одеса – 24.02.1984, Київ) – композитор, піаніст, диригент, педагог, громадський діяч, народний артист СРСР (1954), лауреат 1-го конкурсу піаністів (Харків, 1930), Закінчив

Одеську консерваторію (1929, клас композиції В. Золотарьова, П. Молчанова, фортепіано – М. Рибицької). Від 1929-1935 – викладач теоретичних дисциплін, доцент (1935) Одеської консерваторії. Під час Великої Вітчизняної війни (1941-1945) працював в Управлінні у справах мистецтв при РНК Грузинської РСР та очолював ансамбль пісні і танцю військ НКВС Закавказзя у Тбілісі. Від 1944 – директор і зав. кафедрою композиції, від 1948 – професор цієї ж кафедри Одеської, від 1953 – Київської консерваторій. Виступав як піаніст і диригент, займався музично-громадською діяльністю. Від 1941 – член Союзу композиторів України, 1948-1967 – член його правління, 1953-1957 – голова правління, від 1957 – секретар Союзу композиторів СРСР. Композиторська спадщина К. Данькевича є жанрово різноплановою, представлена операми, балетами, кантатами, ораторіями, симфоніями, симфонічними поемами, сюїтами, тощо. Провідними є музично-сценічні твори. Його творчість позначена рисами епічності, монументалізму, фресковості, зв'язками з традиціями епічної опери 19 ст., зверненням до історичної тематики. Водночас показовими для композиторського стилю Данькевича є щирість ліричного висловлення, досягнення глибокої художньої переконливості у створенні лірико-драматичних образів, багатий мелодизм пісенного характеру, тонке розуміння особливостей вокалу [8]. Найвагомим твором К. Данькевича є опера «Богдан Хмельницький» (лібрето В. Василевської (1950) та О. Корнейчука, 1953), присвячена Національно-визвольній війні українського народу під проводом Б. Хмельницького. Лірико-драматичні музичні образи домінують в опері «Назар Стодоля» (лібрето Р. Предславця за Т. Шевченком, 1959), балеті «Лілея» (лібрето В. Чаговця за Т. Шевченко, 1940).

Ораторіям, кантатам, поемам Данькевича властиві, насамперед, монументально-епічні, панегіричні риси, разом з тим у них простежується опора на історичні пісні, думи, народну ліричну пісенність. В основу 1-ї (1937) та 2-ї (1945) симфоній покладено тематику пісенного плану, однак цім творам притаманні ознаки лірико-драматичного симфонізму. Данькевичу належить низка камерно-інструментальних ансамблів, хорів, романсів, пісень, обробок народних пісень, музика до кінофільмів і драматичних вистав. У деяких його композиціях мають місце типові для українського мистецтва радянського часу впливи естетики соцреалізму. Твори К. Данькевича (передусім «Богдан Хмельницький», «Лілея») показано у театрах Києва, Одеси, Львова. Тбілісі, Саратова, (нині Єкатеринбург – обидва РФ), поставлено Київським театром опери та балету на гастролях у Москві. Частина з них (зокрема «Богдан Хмельницький», «Назар Стодоля», сюїта з балету «Лілея» симфонічна поема «Тарас Шевченко» тощо) записано на платівки у виконанні видатних музикантів (диригенти В. Пірадов, К. Симеонов, співаки – М. Гришко, Б. Гмиря, М. Руденко, Л. Роменський), На основі балету «Лілея» (1958) знято перший український фільм-балет (режисер та автори сценарію В. Вронський і В. Лапокниш, Київська кіностудія художніх фільмів ім. О. Довженка). Ім'я Данькевича присвоєно Одеському музичному училищу. У Києві на будинку, де мешкав композитор (вул. Пушкінська. № 21) відкрито меморіальну дошку [2].

Василь Васильович Кіосе (7.10. 1925, с. Калчева, тепер Болградського району, Одеської області – 11.03. 1932, Дніпропетровськ) – хоровий диригент, заслужений артист УРСР (1976). Закінчив Одеську консерваторію (1954), її викладач (1959-1973). З 1959 – хормейстер Одеського театру опери та балету, 1974-1993 – головний хормейстер Дніпропетровського театру опери та балету. Серед вистав – «Богдан Хмельницький» К. Данькевича (1977), «Паяци» Р. Леонкавалло (1988), «Пікова дама П. Чайковського (1990) [7].

Символом оперного мистецтва, видатної співачки, актриси, педагога стала Нонна Андріївна Суржина (17.10. 1937, м. Дніпропетровськ). Співачка (меццо-сопрано). Народна артистка СРСР (1976), нагороджена Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України (1978), Державною стипендією видатному діячеві культури (2000) [5]. Народилась в робітничій сім'ї, в якій співали усі, в чотири роки дівчинка виступала на самодіяльній сцені [4]. В школі брала участь в художній самодіяльності, фестивалях. Закінчила Дніпропетровське музичне училище ім. М.П. Глинки, Харківський інститут мистецтв (1964). В 1963-1974 – солістка Харківського театру опери та балету. З 1974 – солістка Дніпропетровського театру опери та балету [5].

Життєвий, творчий і педагогічний шлях знаменитої співачки свідчить про її природний дар, цілеспрямованість та працездатність, бажання ввібрати в себе все краще зі світового вокального мистецтва знаменитих оперних співаків і педагогів, подарувати свою вокальну й акторську майстерність слухачам, а досвід, знання, вміння передати учням. Доля подарувала Нонні Андріївні можливість вчитися у талановитих педагогів – у Дніпропетровському музичному училищі ім. М.І. Глінки в випускниці Московської консерваторії ім. П.І. Чайковського Ольги Дмитрівни Тарловської; в Харківській консерваторії ім. І.Л. Котляревського – у професора, заслуженого діяча мистецтв України Павла Васильовича Голубєва, який вчився вокалу у італійського співака і вокального педагога Федеріко Бутамеллі [4; 5].

Сила волі, відданість високому мистецтву, постійний творчий пошук принесли Н. Суржиної більшу популярність і вдячність публіки. Прекрасним співом, майстерністю, артистизмом співачки захоплювалися глядачі України, ближнього і далекого зарубіжжя. Її голос звучав в Італії, Іспанії, Фінляндії, Югославії; її Кармен блискуче співала у Франції, на батьківщині композитора однойменної опери. Нонні Суржиної аплодували і з захопленням приймали у Великому театрі СРСР, знаменитому Маріїнському театрі Ленінграда, на сценах театрів Києва, Мінська, Тбілісі, Таллінна, Ашхабада, Свердловська, Пермі та багатьох інших міст. Її партнерами по сцені були видатні співаки – В. Атлантов, З. Анджaparідзе, Ю. Гуляєв та інші видатні співаки. Самозабутнє служіння мистецтву подарувало їй спілкування зі знаменитими людьми сучасності – І. Архиповою, Ю. Гагаріним, Б. Гмирею, М. Келдишем, В. Коротичем, М. Ростроповичем, С. Турчаком [8].

Нонна Суржина успішно поєднувала роботу в театрі з педагогічною діяльністю. З 1974 року вона викладає вокал у Дніпропетровському музичному училищі. До цих пір Нонна Суржина є провідним фахівцем вокальної кафедри Дніпропетровської консерваторії. Її учні мають високі досягнення за

підсумками V міжнародного конкурсу вокалістів імені народного артиста України Миколи Полуденного і заслуженої артистки України Міли Полуденної, який проходив у Ялті в першій декаді жовтня 2012 року, вони отримали Гран-прі та зайняли другі та треті місця [5].

Н.А. Суржина виконувала оперні партії: Соломія («Богдан Хмельницький» К. Данькевича, Полина, Ольга («Пікова дама», «Євгеній Онегін» П. Чайковського), Марина («Борис Годунов» М. Мусоргського), Любаша («Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Косова «В бурю» Т. Хреннікова), Кармен («Кармен» Ж. Бізе), Амнеріс, Еболі («Аїда», «Дон Карлос» Дж. Верді), Магдалена («Ріголетто» Дж. Верді), Іоланта («Орлеанська дівка»), Анюта («Комуніст»), Кончаківна («Князь Ігор» О. Бородіна), Комісар («Оптимістична трагедія» О. Холмінова), Аксінья («Тихий Дон» О. Холмінова) Н. Суржина відома і як камерна співачка [3].

Український Микола Олексійович – співак (тенор), заслужений артист УРСР (1975). Народився 01.01.1935 в с. Весела Лопань Білгородської області (Росія). Вокальну освіту здобув приватно. Артистичну діяльність почав в Ансамблі пісні і танцю Балтійського флоту (1958-1959); у 1964-1970 – соліст Пермського, 1970-1974 – Свердловського, з 1974 – Дніпропетровського театру опери та балету. Виконував партії: Богун («Богдан Хмельницький» К. Данькевича), Володимир Ігорович («Князь Ігор» О. Бородіна), Ликов («Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Княжич, Ленський, Водемон («Чародійка», «Євгеній Онегін», «Іоланта» П. Чайковського), Самозванець («Борис Годунов» М. Мусоргського), Альфред, Герцог, Річард («Травіата», «Ріголетто», «Бал маскарад» Дж. Верді), Фауст («Фауст» Ш-ф Гуно), Рудольф («Богема» Дж. Пуччіні), Альмавіва («Севільський цирульник» Дж. Россіні) [7; 8].

Бібліографічні посилання:

1. Бекетова В.М. Лауреати Шевченківської премії від Дніпропетровської області (до 50-річчя заснування Національної премії імені Тараса Шевченка) // Придніпров'я (історико-краєзнавчі дослідження: зб. наук. пр.) / редкол.: С.І. Світленко (відп. ред.) та ін. – Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2011. – Вип. 9. – С. 126-135.
2. Енциклопедія сучасної України. – К.: ВАТ «Поліграфкнига», 2001. – Т. 1. – 823 с.
3. Жінки України. Біографічний енциклопедичний словник. – К.: Фенікс, 2001. – 559 с.
4. Нонна Суржина. Автобіографія. Днепропетровск, 1978 г. Рукопис. // Фонди ДНІМ, б/н.
5. Проценко Н. Нонна Суржина. – Д.: Вид-во «Літограф», 2013. – 310 с.
6. Театри Дніпропетровщини. Енциклопедія / Під заг. ред. Т. Шпаковської. – Д.: Дніпрокнига, 2003. – 720 с.
7. Шевченківські лауреати. 1962-2001. Енциклопедичний довідник. – К.: Криниця, 2001. – 683 с.
8. Шпаковская Т. Театральная летопись длиною в четверть века. – Д.: Пороги, 1999. – 315 с.

Надійшла до редколегії 15.04.2014.